

“MAKR VA MUHABBAT” TRAGEDIYASIDA HISSIYOT VA AQL KURASHI

Chorshanbiyeva Ruxshona

Termiz iqtisodiyot va servis universiteti

Filologiya va tillarni o'qitish (O'zbek tili) ta'lim yo'nalishi talabasi

Ilmiy Rahbar: Jumayev Ilhom

Filologiyav fanlari bo'yicha falsafa doktori, PhD

Annotatsiya. Shekspirning "Makr va muhabbat" tragediyasi inson tabiatining ikki asosiy kuchi – hissiyot va aql o'rtasidagi kurashni tasvirlaydi. Ushbu tragediyada markaziy obrazlar, ayniqsa, Othello va Desdemona, o'zlarining hissiyotlarini va mantiqiy qarorlarini bir-biriga zid ravishda namoyon qiladilar. Maqolada, ushbu kurashning asar rivojidadagi o'rnini va uning personajlarining hayotidagi ta'siri tahlil qilinadi. Shuningdek, Shekspirning inson tabiatini chuqur anglab, hissiyot va aql o'rtasidagi o'zaro munosabatni qanday ochib berganligi va bu kurashning asar davomida qanday aks etganligi haqida batafsil muhokama qilinadi. Tragediyaning ma'nosi, personajlarning ichki kurashlari va ularning oxir-oqibatidagi fojiali yakuni bo'yicha fikrlar taqdim etiladi.

Kalit so'zlar: Shekspir, “Makr va muhabbat”, aql, hissiyot, kurash, tragediya, Othello, Desdemona, inson tabiatining murakkabligi.

Kirish. William Shakespearenin "Makr va muhabbat" tragediyasi insonning ichki dunyosidagi kurashni, ayniqsa, aql va hissiyot o'rtasidagi konfliktni ajoyib tarzda tasvirlaydi. Asar, o'zining asosiysi bo'lgan hissiyot va aql o'rtasidagi kurashni va uning insonga bo'lgan ta'sirini o'rganadi. Shakspir bunday kurashni ko'plab personajlarda ko'rsatadi, ammo ayniqsa Othello va Desdemona obrazlarida bu kurash o'zining kuchli ifodasini topadi. Othello, o'ziga xos tarzda, muhabbatni, sadoqatni va hurmatni hissiyotlar orqali anglaydi, lekin uning aqliga ko'ra, bu hissiyotlar yolg'on, makr va ksenofobiya bilan aralashadi.

Desdemona esa, muhabbatning pokligini va samimiyligini aql bilan tasdiqlashga intilsa ham, Othelloning shubhalari va nohaqligi sababli, aql va hissiyot o'rtasidagi bu kurashda o'zini yengilgan his qiladi. Ushbu maqolada Shakspirning "Makr va muhabbat" tragediyasidagi hissiyot va aql kurashi, uning asosiy personajlari va ularning o'zaro munosabatlaridagi ta'sirni o'rganib chiqamiz.

Aql va hissiyot o'rtasidagi kurash. "Makr va muhabbat" asarida aql va hissiyot o'rtasidagi kurash asar davomida asosiy mavzulardan biri bo'lib qoladi. Othello, kishilikni va muhabbatni aql bilan emas, balki his-tuyg'ulari bilan anglaydi. Uning aqliga qarshi chiqadigan hissiyotlar — shubha, hasad, yolg'on va qo'rquv — uni o'linga olib keladi. Bu kurashni Othello va Iago o'rtasida ko'rish mumkin. Iago, Othello'nun eng yaqin do'sti, uning qaysi his-tuyg'ulari bilan o'ynashni biladi va uni asosan yolg'on va makr bilan boshqaradi.

Iago, Othello'nun ishonchini qozonib, uning shubhalarini yanada kuchaytiradi. Othello, o'zining muhabbatiga bo'lgan ishonchsizligi tufayli, aqlni ishga solib, bir nechta nohaq qarorlar qabul qiladi. Othello, muhabbatni o'zining eng kuchli his-tuyg'usi sifatida ko'rgan bo'lsa-da, uning aqli bu muhabbatni shubha, adolatsizlik va qasos istagi bilan ifodalaydi. Bu, oxir-oqibat, uning Desdemona'ni o'ldirishiga olib keladi.

Desdemona esa muhabbatni butunlay o'zgacha tarzda tushunadi. U o'zining muhabbatiga va sadoqatiga aql bilan ishonadi. Uning hissiyotlari va uning aqliga bo'lgan ishonchi, uni oxirigacha to'g'ri yo'ldan boshqaradi, lekin uning aqli Othelloning qattiq shubhalarini yengolmaydi. Desdemona, Othelloning ishonchsizliklarini bartaraf etishga intiladi, lekin aql bilan buni amalga oshira olmaydi. Natijada, uning naivligi va ehtirolari uning oxir-oqibatdagi fojiali yakuniga olib keladi.

Othello va Desdemona: Aql va hissiyotlarning o‘zaro ta’siri. Othello va Desdemona o‘rtasidagi hissiyot va aql o‘rtasidagi kurash asarda doimiy ravishda rivojlanib boradi. Othello, Desdemona’ni sevishi bilan birga, unga ishonchsiz va noxush his-tuyg‘ular bilan yondashadi. Uning muhabbatiga bo‘lgan ishonchsizlik va xuddi shu shubhalar uni oxirgi qarorni qabul qilishga olib keladi.

Desdemona esa, o‘zining muhabbatini va sadoqatini aql bilan tasdiqlashga intiladi, lekin u Othello’nun shubhalariga qarshi tura olmaydi. Shakspir, Othello va Desdemona o‘rtasidagi hissiyotlar va mantiqning to‘qnashishini bir-biriga qarshi qo‘ygan holda, aslida asar boshida Desdemona uchun so‘nggi qarorni qabul qilishning iloji yo‘q ekanligini ko‘rsatadi.

Shakspirning inson tabiatiga qarashlari. Shakspir o‘zining "Makr va muhabbat" tragediyasida inson tabiatining murakkabligini ko‘rsatadi. Insonning mantiqiy qarorlari ko‘pincha uning his-tuyg‘ularidan, ayniqsa, muhabbatidan va shubhalaridan yuqori turishi mumkin emas. Asarda, Othello va Desdemona o‘rtasidagi kurash, asosan, hissiyotlarning aqlga ustun kelishi va mantiqiy qarorlarning insonni to‘liq anglashiga imkon bermasligi haqida yoritilgan.

Shakspirning inson tabiatiga qarashlari, ayniqsa, "Makr va muhabbat" tragediyasida odamlarning o‘zgaruvchan his-tuyg‘ulari va ularning to‘g‘ri yoki noto‘g‘ri qarorlar qabul qilishga ta’siri haqida chuqur mulohazalar keltirilgan. Asar, insonning his-tuyg‘ulari va mantiqi o‘rtasidagi kurashni muvaffaqiyatli tarzda tasvirlash orqali, o‘qishdagi har bir insonning o‘z hissiyotlari va mantiqiy fikrlash o‘rtasidagi o‘zgarishlarini anglab yetishga undaydi.

Xulosa.

Shakespeare'nin "Makr va muhabbat" tragediyasida aql va hissiyot o‘rtasidagi kurash asosiy mavzulardan biri bo‘lib, u asar davomida doimiy rivojlanib boradi. Othello va Desdemona o‘rtasidagi hissiyot va aql o‘rtasidagi to‘qnashuv, har birining ichki

dunyosini ifodalovchi va ular orasidagi munosabatlarni o'zgartiruvchi markaziy jarayonni tashkil qiladi. Aql va hissiyot o'rtasidagi kurash, insonning ichki murakkabliklari va xatoliklariga olib keladi, bu esa oxir-oqibat tragik yakun bilan tugaydi. Shakspir bu kurashni chuqur o'rgangan holda, insonga xos bo'lgan his-tuyg'ularning mantiqqa qarshi kurashini tasvirlaydi va inson tabiatining nozik jihatlarini ochib beradi. Desdemona o'zining muhabbatini va sadoqatini aql bilan tushuntirmoqchi bo'lsa ham, uning his-tuyg'ulari Othello'ning shubhalari bilan to'qnashadi. Bu kurashda Desdemona o'zini his-tuyg'ularga ishonib, aqlga qarshi turadi, ammo uning aqli Othello'nun ishonchsizligini yengib chiqolmaydi. Bu, oxir-oqibat, uning fojiali o'limiga olib keladi. Tragediyaning maqsadi, hech shubhasiz, insonning ichki kurashlarini, uning hissiyotlarining aqlga qarshi qanday kurashayotganini va bu kurashning fojiali natijalarini ko'rsatishdir.

Shakspir o'z asarida aql va hissiyot o'rtasidagi kurashni faqat individual jihatdan emas, balki umumiy insoniyat xususiyatlari sifatida ko'rsatadi. O'sha davrda yashagan insonlar uchun ham, zamonamizda yashovchilar uchun ham aql va hissiyot o'rtasidagi kurash inson tabiati va dunyoqarashi haqidagi chuqur mulohazalar tug'diradi. Asar davomida, Shekspir, shubhasiz, insonlarning hissiyotlari va mantiqiy fikrlarini bir-biriga zid qo'ygan holda ularning ruhiy va ma'naviy holatini jonli tarzda aks ettiradi.

Othello va Desdemona o'rtasidagi munosabatlarda, ularning bir-biriga bo'lgan ishonchsizliklari va shubhalari oxir-oqibat asarning tragedik yakuniga olib keladi. Bu kurash, ayniqsa, insonga bo'lgan ishonchning beqarorligini, his-tuyg'ularning insonning mantiqiy qarorlarini qanday buzishini ko'rsatadi. Shekspirning bu asari, o'zining zamonaviy va universal ahamiyati bilan, inson tabiatining murakkabligini, aql va hissiyotlarning o'zaro ta'sirini tushunishga yordam beradi.

Asarda Shekspir, aql va hissiyot o'rtasidagi kurashni odamlarning hayotini shakllantiruvchi asosiy omil sifatida ko'rsatadi. Bu kurash nafaqat personajlarning

hayotini, balki insoniyatning butun tarixiy va madaniy jarayonlarini ham shakllantiradi. Aql va hissiyot o'rtasidagi munosabatlar, ayniqsa, o'sha davrning ijtimoiy tizimi va me'yorlari bilan bog'liq holda, o'quvchiga odamning ichki dunyosiga chuqurroq kirib borish imkonini beradi.

Shu tariqa, "Makr va muhabbat" tragediyasi, faqatgina o'sha davrning o'ziga xos sharoitlari bilan bog'liq bo'lmay, balki umumiy insoniyatni anglashda davom etayotgan asar sifatida, o'zining jahon adabiyotidagi ahamiyatini saqlab qoladi. Insonning o'ziga va boshqalarga bo'lgan ishonchsizligi, aql va hissiyotlar o'rtasidagi kurash, barcha vaqtlar uchun tegishli bo'lib, nafaqat o'sha davr, balki bugungi kunda ham dolzarb masala sifatida qolmoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. **Shekspir, Uilyam.** *Othello* (1603).
2. **Nili, Kerol Tomas.** *Othello'dagi Ayollar va Erkaklar: 'Bunday Ahmoq Nima Qiladi?'* (2020).
3. **Kermud, Frank.** *Shekspirning Tragediyalari* (2007).
4. **Bradli, A. C.** *Shekspir Tragediyalari* (1904).